

Jožef Kabok*

GLOBALNA EKONOMSKA KRIZA I NJENE POSLEDICE NA FINANSIRANJE USTANOVA VISOKOG OBRAZOVANJA U AUTONOMNOJ POKRAJINI VOJVODINI

Sažetak: Globalna ekonomska kriza pojavila se sredinom 2007. godine u bankarskom sektoru SAD kao „subprime kriza“ – kriza hipotekarnih kredita, da bi se u drugoj polovini 2008. godine proširila i na druge države sveta. Kriza je uslovlila pad privrednih aktivnosti u svim državama sveta, pa i u Srbiji. Neminovna posledica globalne ekonomske krize je i budžetska kriza u Srbiji i Vojvodini, prvenstveno zbog smanjenja javnih prihoda, kao i zbog potrebe da se izvrše određena fiskalna prilagođavanja države u uslovima krize, pre svega, u oblasti javnih finansija. Zbog toga je bilo neophodno izvršiti rebalans budžeta Republike Srbije za 2009. godinu, sa ciljem da se realno sagleda planirano ostvarenje javnih prihoda, ali i da se sagleda racionalno, u uslovima krize, namensko trošenje budžetskih sredstava. Vojvođanski budžet za 2009. godinu nije rebalansiran, ali je u uslovima dejstva krize, Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine donela Odluku o prioritetima finansiranja Budžeta Autonomne Pokrajine Vojvodine. Zbog smanjenog priliva u budžetu, finansiranje ustanova visokog obrazovanja u Autonomnoj Pokrajini Vojvodine nije među prioritetima finansiranja budžeta Autonomne Pokrajine Vojvodine u 2009. godini. Finansiranje poslovanja Univerziteta u Novom Sadu, fakulteta u njegovom sastavu i visokih strukovnih škola uređeno je i vrši se u skladu sa odredbama Zakona o visokom obrazovanju i Uredbe o normativima i standardima uslova rada univerziteta i fakulteta za delatnosti koje se finansiraju iz budžeta, kao i drugim propisima koji uređuju ovu oblast. U uslovima uticaja globalne ekonomske krize, potrebno je poboljšati rešenja u oblasti finansiranja Univerziteta, fakulteta i visokih strukovnih škola u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini i Republici Srbiji, što podrazumeva i povećanje iznosa finansijskih sredstava koja se izdvajaju iz budžeta za ove namene. Smatramo da je u tom cilju neophodno ukinuti član 15. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike Srbije, kao i da je, u skladu sa članom 58. Zakona o visokom obrazovanju, potrebno pristupiti izradi i definisanju ugovora koji bi visokoškolske ustanove potpisale sa Vladom Republike Srbije, uz saglasnost Ministarstva prosvete, s tim da se prethodno utvrde normativi i standardi rada visokoškolskih ustanova u Republici Srbiji, kao i novčana sredstva iz budžeta za njihovo ostvarivanje.

Ključne reči: globalna ekonomska kriza, budžet, prihodi, rashodi, deficit, finansiranje visokog obrazovanja

GLOBAL ECONOMIC CRISIS AND ITS EFFECTS ON THE BUDGET FINANCING OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE AUTONOMOUS PROVINCE OF VOJVODINA

Abstract: Global economic crisis appeared in the mid 2007 in the banking sector in the USA as the «subprime crisis» - the mortgage crisis, spreading in the second half of 2008 to other countries around the globe. The crisis caused a decrease in economic activities in all countries of the world, including Serbia. One of the inevitable effects of the global economic crisis is the budget crisis in Serbia and Vojvodina, first of all, due to a decrease in public revenues, as well as because of the state's need to perform certain fiscal adjustments in the conditions of crisis, primarily in the sphere of public finances. For this reason, it was necessary to make a revision of the budget of the Republic of Serbia for 2009, whose primary purpose would be to realistically consider the planned generation of public revenues, as well as, in the conditions of crisis, to rationally consider spending the earmarked budget funds. The budget of Vojvodina for 2009 has not been revised, but due to the crisis effects, the Assembly of Autonomous Province of Vojvodina enacted the Decision on Priorities in Financing from the Budget of the Autonomous Province of Vojvodina. Due to reduced budgetary inflows, the financing of higher education institutions in the Autonomous Province of Vojvodina is not among the

* mr Jožef Kabok, pomoćnik za ekonomsko-finansijske poslove u Pokrajinskom sekretarijatu za obrazovanje

priorities to be financed from the budget of the Autonomous Province of Vojvodina in 2009. Financing the activities of the University of Novi Sad, its faculties and colleges is regulated and performed in accordance with the provisions of the Law on Higher Education and the Decree on Norms and Standards of Working Conditions in Universities and Faculties for Activities Financed from the Budget, as well as with other regulations administering this field. In conditions affected by the global economic crisis, it is necessary to improve solutions in the field of financing the universities, faculties and colleges in the Autonomous Province of Vojvodina and Republic of Serbia, which would include increasing the amount of funds earmarked from the budget for this purpose. In this respect, we think it is necessary to abolish Article 15 of the Law on Amendments to the Law on Budget of the Republic of Serbia, as well as to draw up and define the agreement to be signed between higher education institutions and the Government of the Republic of Serbia, pursuant to Article 58 of the Law on Higher Education, provided with the consent of the Ministry of Education, bearing in mind that norms and standards of the work of higher education institutions in the Republic of Serbia need to be established beforehand, as well as the financial resources from the budget earmarked for their implementation.

Key words: *global economic crisis, budget, revenues, expenditures, deficit, financing the higher education*

1. UVOD

Rad je pripremljen sa ciljem da se sagleda uticaj globalne ekonomske krize na budžetsko finansiranje ustanova visokog obrazovanja u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini. U uslovima ekonomske krize i smanjenja budžetskih prihoda, smatramo, a to smo i u radu saopštili, da će ustanove visokog obrazovanja u AP Vojvodini imati teškoća u radu, odnosno u pružanju naučno-obrazovnih usluga. Zbog toga je neophodno obratiti posebnu pažnju na nesmetano funkcionisanje ustanova, kao i na njihov dalji kvantitativni i kvalitativni razvoj.

U prvom delu rada bavili smo se pitanjima globalne ekonomske krize, s tim što smo opisali uzroke i razloge nastanka, kao i dužinu trajanja i posledice ekonomske krize. U drugom delu rada opisali smo posledice krize na budžete Republike Srbije i Autonomne Pokrajine Vojvodine i priložili podatke o planiranim novčanim iznosima ovih budžeta u 2009. godini. U ovom delu rada saopštili smo i neke ekonomsko-fiskalne mere koje je država preduzela radi ublažavanja dejstva ekonomske krize na ekonomiju države, a posebno na budžetske korisnike. U trećem delu rada opisali smo budžetsko finansiranje visokog obrazovanja u AP Vojvodini sa aspekta zakonskih nadležnosti i planiranih iznosa u budžetima za finansiranje. U četvrtom delu rada ukazali smo na moguće posledice sadašnjeg nivoa budžetskog finansiranja u 2009. godini na rad ustanova visokog obrazovanja u AP Vojvodini, a u poslednjem delu rada saopštili smo nekoliko zaključaka koje smatramo da treba da se realizuju na nivou države radi poboljšanja uslova, metoda i postupaka finansiranja visokog obrazovanja, ne samo u AP Vojvodini, već i u Republici Srbiji.

2. GLOBALNA EKONOMSKA KRIZA

Sredinom 2007. godine u SAD se pojavila „subprime kriza” – kriza hipotekarnih kredita. U drugim delovima sveta eksperti su izrazili svoje uverenje da ova kriza neće preći na druge države, jer je davanje zajmova, koje počiva na „subprime hipotekama” i trgovini takvim zajmovima u paketima, tehnika koja se razvila u SAD tek pre nekoliko godina. Eksperti su tvrdili da loše funkcionisanje ove prakse ne bi trebalo da se pretvori u problem za Evropu, u kojoj je praksa davanja zajmova mnogo promišljenija i u kojoj se, za razliku od SAD, na tržištu nekretnina nije razvio „mehur od sapunice” koji bi mogao da eksplodira u nekom narednom periodu. EU, Japan i ostala rastuća tržišta, među kojima su i Brazil, Rusija, Indija i Kina, trebalo bi da budu sigurni, tvrdili su eksperti. Ova očekivanja počela su da iščezavaju kada je, u drugoj polovini 2008. godine, nastupio pritisak i negativni uticaj krize na realne ekonomije praktično svih zemalja sveta.

2.1. Uzroci krize

Osnovni početni uzrok krize treba tražiti u veoma ekspanzivnoj monetarnoj politici koju su vodile Američke Federalne Rezerve (FED). Politika jeftinog novca, odnosno niske kamatne stope FED-a (to što se u Srbiji naziva referentnom kamatnom stopom), koja je vođena u dužem vremenskom periodu, određivala je količinu novca u SAD, a samim tim i količinu novca u svetu, jer je dolar rezervna valuta. Politika jeftinog novca, koju su vodile FED, bila je moguća zato što se deficit tekućeg računa SAD mogao refinansirati pozajmicama i od, recimo, Kine koja je imala suficit na svom tekućem računu. Zbog toga su SAD bile u stanju da drže niske kamate i da imaju, relativno dugo vremena, jeftinu ponudu novca sopstvenim građanima. Posledica toga je stanje na tržištu nekretnina. Mnogo više kuća i stanova je prodato zbog jeftinih kredita, što je uzrokovalo

jedan ogromni „mehur od sapunice” na tržištu nekretnina SAD. Krajem 2004. godine, i u narednim godinama, kamatna stopa je počela da raste i refinansiranje svih tih kredita postalo je skuplje, te se došlo u situaciju da je novac postao preskup za cene stanova, odnosno za kredite koji su podržavani cenama tih stanova (hipotekarni krediti) i posledica je bio kolaps na tržištu nekretnina SAD. To je osnovni mehanizam i problem od kojeg počinje kriza.

Dakle, da ponovimo, ključni uzrok globalne ekonomske krize, u skladu sa mišljenjem poznatog ekonomiste Vladimira Gligorova, sagledavamo u tome da su SAD u poslednjih sedam-osam godina prešle sa suficita na veliki kontinuirani deficit na tekućem računu. Monetarna politika se mora menjati u pravcu da dođe do generalnog smanjenja novca u svetskoj privredi, kao i neophodne preraspodele suficita i deficita među državama. Ne mogu države izvoznice nafte da imaju velike suficite, ne može Kina tako lako da ostvaruje svoj izvoz, niti SAD može da bude zemlja u kojoj svako prodaje i u kojoj je američki potrošač motor cele svetske privrede.

2.2. Dužina trajanja krize

Veoma je važno pitanje koliko će kriza dugo da traje. Po već pomenutom poznatom ekonomisti Vladimiru Gligorovu, ali i po drugim poznatim svetskim ekonomistima, u svetu se očekuje da se, u najgoroj fazi, kriza završi krajem ove, 2009. godine. Krajem ove godine očekuje se oživljavanje privrednih aktivnosti u SAD i privreda ove države trebalo bi relativno brzo, negde oko 2010. godine, da se vrati na relativno visoku stopu rasta. U EU se, po mišljenju pomenutog ekonomiste, očekuje stagnacija do 2010. godine, a možda nešto brži rast 2011. godine, uz napomenu da je svaka prognoza vezana za trajanje i domet krize neizvesna. Nije izvesno da će se EU i veći deo sveta vratiti na one stope rasta iz proteklih desetak godina. Po mišljenju prof. dr. Koste Josifidisa, dužina trajanja krize zavisi od efekata poteza koje vuku vlade SAD i EU radi prevazilaženju krize, odnosno od vremenskog roka u kome će te mere dati efekte. Glavni savetnik predsednika SAD, Baraka Obame, P. Samuelson predviđa mogućnost da kriza traje do 2012, pa čak i do 2017. godine.

Iz ovoga možemo zaključiti da će za oporavak od krize biti potrebno značajno vreme.

2.3. Kriza u realnom sektoru

Kriza finansijske (bankarske) sfere proširila se na realni sektor, a po mišljenju ekonomiste Vladimira Gligorova, 2009. godina biće godina krize u realnom sektoru i godina velikog usporavanja privrednih aktivnosti. U narednoj tabeli 1. saopšćićemo podatke o uticaju globalne ekonomske krize na realni sektor u nekim državama Evrope, i to podacima o kretanju društvenog bruto proizvoda i nezaposlenosti.

Kretanje stope rasta DBP i nezaposlenosti u 2008. i 2009. godini u nekim državama Evrope

Tabela 1.

u %

Red. broj	Naziv države	BDP		Nezaposlenost	
		2008. god.	2009. god.	2008. god.	2009. god.
1.	V. Britanija	0,7	-2,8	5,7	8,2
2.	Francuska	0,7	-1,8	7,8	9,8
3.	Nemačka	1,3	-2,3	7,1	7,7
4.	Italija	2,9	0,2	8,3	9,0
5.	Švajcarska	1,9	-0,7	3,5	3,9
6.	Austrija	1,7	-1,2	4,1	5,1
7.	Španija	1,2	-2,0	11,3	16,1
8.	Grčka	2,9	0,2	8,3	9,0
9.	Irska	-2,0	-2,8	6,5	9,7
10.	Turska	1,6	0,8	9,7	10,5
11.	Švedska	0,5	-1,4	6,2	7,3
12.	Norveška	2,2	-0,5	2,6	3,0
13.	Finska	1,5	-1,2	6,2	7,8
14.	Holandija	1,9	-2,0	2,9	4,1
15.	Danska	-0,6	-1,0	3,5	4,1
16.	Belgija	1,3	-1,9	6,9	8,0
17.	Poljska	5,0	2,0	7,4	8,4

18.	Češka	2,0	1,7	5,0	5,7
19.	Slovačka	7,1	2,7	9,8	10,6
20.	Mađarska	0,9	-1,6	7,7	8,8
21.	Rumunija	7,8	1,8	6,2	7,0
22.	Bugarska	6,4	1,8	6,0	6,3
23.	Estonija	2,4	-4,7	5,1	8,8
24.	Letonija	2,3	-6,2	6,5	10,4
25.	Litvanija	3,4	-4,0	5,4	8,8
26.	Rusija	6,7	2,9	5,9	6,2
27.	Ukrajina	4,0	-2,9	2,2	3,8
28.	Srbija**	5,4	-4,8	14,7	21,0

Procena kretanja u 2009. godini data je na osnovu prognoze „Fajnenšel tajmsa”.

Izvor podataka: www.politika.com.rs

** Procena „Unikredit” italijanske bankarske grupacije

Iz prikazane tabele može se sagledati da će, na osnovu procene i prognoze „Fajnenšel tajmsa”, 2009. godine biti kriza u realnom sektoru, jer je predviđen pad bruto društvenog proizvoda i rast nezaposlenosti u svim posmatranim državama Evrope. U odnosu na BDP, uglavnom se prognoziraju negativne stope rasta u svim razvijenim državama Evrope, dok su u onim manje razvijenim (zemlje u tranziciji), kao što su: Češka, Slovačka, Bugarska, Rumunija, pa i Rusija, prognoziraju pozitivne stope rasta u 2009. godini koje su znatno manje od onih ostvarenih u 2008. godini. Prema pomenutoj prognozi, u svim posmatranim državama, nezaposlenost će biti veća u 2009. godini, s tim da je najveća stopa nezaposlenosti prognozirana u Španiji (16,1%).

U odnosu na realni sektor Srbije, u 2008. godini ostvaren je rast BDP od 5,4%, što predstavlja uspeh zemlje u tranziciji kao što je naša. Međutim, stopa nezaposlenosti je najviša u odnosu na posmatrane zemlje i iznosi 14,7% u 2008. godini. Procene u 2009. godini govore da će BDP u Srbiji imati negativnu stopu od -4,8%, a da će nezaposlenost, po pesimističkim prognozama, dostići stopu od čak 21,0%. Po mišljenju mnogih ekonomista, Srbija mora da poveća izvoz, a da smanji uvoz i javnu potrošnju, da BDP ne bi ostvario još veći pad, ili da bi se makar zaustavio pad BDP. Nažalost, privredna struktura Srbije pruža malu šansu za navedenu konstataciju o povećanju izvoza, ali ne i privredna struktura Vojvodine. Vojvodina, sa izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda sa kojima raspolaže, može mnogo da pomogne u prevladavanju krize u celoj Srbiji.

3. BUDŽETSKA OGRANIČENJA U SRBIJI I VOJVODINI POD UTICAJEM GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE

Globalna ekonomska kriza počela je da se prelijeva na Srbiju u četvrtom kvartalu 2008. godine. Smanjena domaća i inostrana tražnja i smanjeni priliv stranog kapitala, doveli su u ovom kvartalu do smanjenja industrijske proizvodnje, uvoza i izvoza. Tendencije u privredi Srbije i Vojvodine su pogoršane na početku 2009. godine zbog pojačanog prelijevanja negativnih efekata globalne finansijske krize na realni sektor.

Početkom 2009. godine, radi ublažavanja posledica globalne finansijske krize na realni sektor, Vlada Republike Srbije donela je:

- mere za smanjenje javne potrošnje;
- mere za podsticanje privredne aktivnosti i zaposlenosti;
- mere za modernizaciju saobraćajne infrastrukture.

Takođe, Vlada Republike Srbije, početkom maja ove godine, donela je dodatne stimulatívne mere koje obezbeđuju još veću podršku privredi kroz:

- dodatnih 40 milijarde dinara kredita za likvidnost (ukupni paket povoljnih kredita privredi povećao se na 180 milijardi din);
- dva puta niže kamatne stope, od 3% na godišnjem nivou, za kredite za likvidnost sa deviznom klauzulom;
- uvođenje dinarskih kredita, za likvidnost sa kamatnom stopom od 10,5% na godišnjem nivou;
- dva puta veće kredite za izvoznike;

- povoljne potrošačke kredite i za kupovinu građevinskog materijala.

Negativna kretanja u privredi Srbije i Vojvodine uslovlila su potrebu revidiranja projekcije makroekonomskih pokazatelja u 2009. godini i za period od 2010. do 2012. godine koji su bili utvrđeni *Memorandumom o budžetu i ekonomskoj i fiskalnoj politici za 2010. godinu, sa projekcijama za 2011. i 2012. godinu.*

3.1. Budžet Republike Srbije za 2009. godinu

Članom 3. *Zakona o budžetskom sistemu Republika Srbije* uređeno je da budžetski sistem čine budžet Republike, budžeti lokalnih vlasti i finansijski planovi organizacija obaveznog socijalnog osiguranja.

U cilju ublažavanja posledica globalne ekonomske krize, Vlada Srbije je krajem aprila ove godine izvršila rebalans budžeta Republike za 2009. godinu, kao jedan od instrumenata antirecesijskih mera, a to su prvenstveno:

- fiskalno prilagođavanje u 2009. godini od 100 milijardu dinara većim delom na rashodnoj strani, a manjim na prihodnoj strani kako bi se dostigao nivo ciljanog deficita;
- neinflatorno finansiranje konsolidovanog fiskalnog deficita (republički budžet, lokalne samouprave, fondovi i APV) u 2009. godini od 3% BDP (oko 90 mlrd/din), od čega se na deficit budžeta Republike odnosi 2,3% BDP, odnosno oko 70 milijardu dinara.

Saopšteni procenat od 3% BDP fiskalnog deficita bio je zahtev MMF, koji je sredinom maja ove godine odobrio Srbiji 2,9 milijardu evra za jačanje deviznih rezervi, a pre toga Srbija je postigla Bečki sporazum sa 31 stranom bankom koje posluju u Srbiji da ne povlače kredite koji stižu na naplatu 2009. i 2010. godine. U narednoj Tabeli 2 saopštićemo podatke o budžetu Republike Srbije, rebalansu budžeta i planiranom deficitu u 2009. godini:

Prihodi i rashodi budžeta Republike Srbije i deficit

Tabela 2.

u milijardama din.

Opis	Budžet 2008	Budžet 2009	Rebalans 2009	Razlika Rebalans-budžet	promena u %
1	2	3	4	5	6 (5:6)
Porez na dohodak	74.695	81.321	81.397	76	0,1
Porez na dobit	34.968	44.307	34.968	-9.339	-21,1
PDV	301.620	338.828	302.475	-36.353	-10,7
Akcize	100.627	116.800	117.300	500	0,4
Carine	64.784	50.800	42.589	-8.211	-16,2
Ostali poreski prihodi	5.935	8.100	7.529	-572	-7,1
Neporeski prihodi	41.650	58.600	63.100	4.500	7,7
Prihodi ukupno	624.280	698.756	649.358	-49.398	-7,1
Rashodi za zaposlene	173.051	188.364	180.707	-7.657	-4,1
Korišćenje roba i usluga	42.734	46.366	35.967	-10.399	-22,4
Kamate	14.757	24.015	30.483	6.467	26,9
Subvencije	47.312	40.904	34.002	-6.902	-16,9
Dotacije međ. organizacijama	272	515	515	0	0,0
Transferi ostalim nivoima vlasti	69.066	73.575	57.077	-16.498	-22,4
Transferi lokalnoj samoupravi	36.139	40.681	25.681	-15.000	-36,9
Transferi AP Vojvodini	24.057	24.593	24.737	144	0,6
Ostali transferi	8.871	8.301	6.659	-1.642	-19,8
Transferi OOSO	178.558	233.712	259.807	26.095	11,2
PIO fond	137.900	189.300	213.200	23.900	12,6
NSZ	15.614	16.500	22.000	5.500	33,3
Fond OOVO	20.058	22.907	22.907	0	0,0
RZZO	4.000	3.640	588	-3.052	-83,8
Ostali transferi	987	1.365	1.112	-253	-18,5
Ostale dotacije i transferi	0	3	1	-2	-58,3
Socijalna zaštita	67.409	72.226	69.763	-2.463	-3,4

Ostali tekući rashodi	8.059	7.385	6.660	-725	-9,8
Kapitalni izdaci	46.090	40.134	27.788	-12.346	-30,8
Nabavka finansijske imovine	20.543	21.553	17.101	-4.451	-20,7
Rashodi ukupno	667.851	748.753	719.872	-28.881	-3,9
Rezultat	-43.571	-49.997	-70.514	20.517	41,04

Izvor podataka: Ministarstvo finansija Republike Srbije

Ukupni planirani prihodi Republičkog budžeta nakon rebalansa iznose 649.358 milijardu dinara i manji su za 49.398 milijardu Dinara ili za 7,1%. Ukupni rashodi nakon rebalansa budžeta planirani su u iznosu od 719.872 milijardu dinara, manji su za 28.881 milijardu dinara ili za 3,9%. Budžetski deficit iznosi 70.514 milijardu dinara, veći je za 20.517 milijardu dinara ili za 41,04% u odnosu na budžet Republike za 2009. godinu pre rebalansa.

3.2. Budžet Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2009. godinu

U uslovima negativnog dejstva globalne ekonomske krize i na realni sektor u Vojvodini, Izvršno veće AP Vojvodine nije se opredelilo za rebalans budžeta Vojvodine radi ublažavanja efekata krize, već za usvojenu Odluku Skupštine Vojvodine o načinu i prioritetima u izvršavanju Budžeta AP Vojvodine za 2009. godinu i o načinu realizacije transfera jedinicama lokalne samouprave i Odluku o privremenim merama za ograničenje javne potrošnje u organima AP Vojvodine. Navedenim odlukama se utvrđuju prioriteti finansiranja budžeta AP Vojvodine do donošenja rebalansa istog, i to:

- obaveze prema zaposlenima i minimalni troškovi neophodni za nesmetano funkcionisanje direktnih i indirektnih budžetskih korisnika u Vojvodini;
- mere i aktivnosti na realizaciji programa za očuvanje broja radnih mesta i podsticanja zapošljavanja u Vojvodini u 2009. godini;
- projekti i investicije koji se realizuju preko Fonda za kapitalna ulaganja Vojvodine.
- Istovremeno su utvrđene i mere za privremeno ograničenje i smanjenje javne potrošnje u organima AP Vojvodine.

Cifarske pokazatelje budžeta Vojvodine za 2008. i 2009. godinu saopštavamo u narednoj Tabeli 3.

Prihodi, rashodi budžeta AP Vojvodine i deficit

Tabela 3. u milijardama din.

Opis	Budžet 2008	Budžet 2009	Indeks u %
1	2	3	4
I Ukupna sredstva (II+III)	60,117	59,852	99,56
II Ukupna primanja (1+2+3)	55,527	57,331	103,25
1. Tekući prihodi	47,263	36,334	76,87
od kojih su 1.1. kamate	0,483	0,701	145,43
2. Primanja od prodaje nefinansijske imovine	0,119	0,097	81,51
3. Primanja od zaduživanja i prodaje finansijske imovine	8,145	20,900	256,60
3.1. Primanja od prodaje finansijske imovine	8,145	20,900	256,60
III Preneta sredstva	4,590	2,521	54,92
IV Ukupni izdaci (4+5+6)	60,117	59,852	99,56
4. Tekući rashodi	40,501	44,158	109,03
od čega otplata 4.1. kamata	1,482	1,690	114,03
5. Izdaci za nefinansijsku imovinu	19,616	15,106	77,00
6. Izdaci za otplatu glavnice i nabavku finansijske imovine	-	0,587	-
6.1. Nabavka finansijske imovine	-	0,587	-
V Ukupna sredstva minus ukupni izdaci	0,00	0,00	-
VI Budžetski deficit (1+2)-(4+5)	-12,735	-22,834	179,30
VII Primarni deficit (ukupni prihodi umanjeni za naplaćene kamate minus ukupni rashodi umanjeni za plaćene kamate) (VI-(1.1.-4.1.))	-13,216	-23,533	178,06
VIII Ukupni fiskalni rezultat (VI+(3.1.-6.1.))	-4,590	-2,521	54,92

Izvor podataka: Pokrajinski sekretarijat za finansije

Budžetski deficit za 2009. godinu, kao razlika između ukupnog iznosa tekućih prihoda i primanja ostvarenih po osnovu prodaje nefinansijske imovine i ukupnog iznosa tekućih rashoda i izdataka za nabavku nefinansijske imovine, utvrđen je u iznosu od 22.833.761.015,63 dinara.

Budžetski deficit finansiraće se iz sredstava dobijenih od prodaje subjekata privatizacije čije se sedište nalazi na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine, u iznosu od 20.312.754.215,00 dinara i iz ostalih izvora novčanih sredstava, prenetih neutrošenih sredstava iz ranijih godina i neraspoređenog viška prihoda iz ranijih godina, u iznosu od 2.521.006.800,63 dinara.

Ukupno planirani prihodi budžeta AP Vojvodine u 2009. godini iznose 59.852 milijardu dinara i manji su za 0,44% od planiranih prihoda u 2008. godini. U istom nivou su planirani i ukupni rashodi, odnosno ukupni rashodi budžeta AP Vojvodine u 2009. godini planirani su u iznosu od 59.852 milijardu dinara i takođe su veći za 0,44% od planiranih rashoda u 2008. godini. U odnosu na planiranu strukturu ukupnih prihoda u 2009. godini, posebno ističemo rast prihoda od privatizacije za 156,60%, što je zbog načina obračuna. izazvalo budžetski deficit u AP Vojvodini u nominalnom iznosu od 22.834 milijardi dinara sa povećanjem u odnosu na 2008. godini od 79,30%.

4. FINANSIRANJE VISOKOG OBRAZOVANJA U AP VOJVODINI

Potpisivanjem *Bolonjske deklaracije* i naša zemlja se uključila u proces promena u visokom obrazovanju, sa ciljem da bude stvoren jedinstveni evropski prostor visokog obrazovanja. Možemo konstatovati da je u Srbiji, odnosno u Vojvodini, reforma visokog obrazovanja posle 2000. godine imala uspone, padove i zastoje, ali je usvajanje *Zakona o visokom obrazovanju*, uz sve opravdane primedbe o mogućim boljim rešenjima, značilo da će promene napredovati određenom dinamikom sa ukalkulisanim periodom za prilagođavanje.

Zahvati u sistem visokog obrazovanja, počev od programa, zatim usaglašavanja sa evropskim sistemom vrednovanja rada profesora, saradnika i studenata, te i priznavanjem rezultata tog rada, postavljaju pred zaposlene u visokom obrazovanju nove obaveze i odgovornosti, a logično je očekivati i bolji položaj u finansiranju – od uslova rada i usavršavanja do materijalnog položaja.

Nakon donošenja *Zakona o utvrđivanju određenih nadležnosti autonomne pokrajine* („Sl. glasnik RS”, broj: 6/2002. i 101/07 – dr. zakon), AP Vojvodini su prenete određene ingerencije i u oblasti finansiranja visokog obrazovanja. Pomenute nadležnosti AP Vojvodina, odnosno Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje Izvršnog veća AP Vojvodine, kao direktni korisnik Budžeta AP Vojvodine, sprovodi od donošenja Odluke o budžetu AP Vojvodine za 2002. godinu. Radi se, dakle, o modelu budžetskog finansiranja visokog obrazovanja koji je u primeni u proteklih sedam kalendarskih i budžetskih godina i koji je, radi efikasnog i delotvornog primenjivanja, prilagođavan raznim budžetskim uslovima, odnosno načinu, obimu i mogućnostima sticanja budžetskih sredstava za finansiranje visokog obrazovanja u AP Vojvodini.

4.1. Zakonske osnove finansiranja visokog obrazovanja u AP Vojvodini

Finansiranje visokog obrazovanja u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini ima svoje zakonske osnove sadržane u zakonima i u drugim propisima Republike Srbije, AP Vojvodine i lokalne samouprave. Te zakone i propise možemo podeliti u četiri grupe:

- u prvoj grupi su propisi kojima se neposredno reguliše finansiranje obrazovanja, ili, pak, pojedinih nivoa obrazovanja;
- drugu grupu čine propisi koji regulišu oblast javnih finansija Republike Srbije, a posredno i finansiranje obrazovne delatnosti;
- u trećoj grupi su budžetski zakoni i propisi, i
- u četvrtoj grupi je *Zakon o utvrđivanju određenih nadležnosti autonomne pokrajine* kojim se uređuju određene nadležnosti autonomne pokrajine, a čije odredbe, između ostalog, propisuju i nadležnosti AP Vojvodine u finansiranju višeg i visokog obrazovanja.

4.2. Sastav i struktura ustanova visokog obrazovanja u AP Vojvodini

Visoko obrazovanje u AP Vojvodini stiće se na fakultetima Univerziteta u Novom Sadu, a Univerzitet je osnovan 28. juna 1960. godine. Na taj dan, Narodna skupština Narodne Republike Srbije, na sednici

Republičkog veća, usvojila je *Zakon o osnivanju Univerziteta u Novom Sadu* („Službeni glasnik NRS”, broj 29/60)

Ovu obrazovnu, naučnu i umetničku ustanovu danas čine 14 fakulteta u sastavu Univerziteta u Novom Sadu. Najveći broj fakulteta nalazi se u Novom Sadu, a ostali su u Subotici, Zrenjaninu i Somboru.

U školskoj 2008/2009. godini na fakultetima Univerziteta u Novom Sadu obrazovalo se 44.012 studenata, od navedenog broja 28.537 je na budžetu, a 15.475 plaća školarinu.

Na Univerzitetu i fakultetima ukupno je 4.097 zaposlenih, od kojih je 2.983 nastavnika i visokoškolskih saradnika, dok su 1.114 zaposleni kao vannastavno osoblje.

U AP Vojvodini visoko obrazovanje ostvaruje se u devet visokih strukovnih škola u Novom Sadu, Subotici, Zrenjaninu, Kikindi, Sremskoj Mitrovici i Vršcu. Visoko obrazovanje stiče se u tri visoke strukovne tehničke škole, jednoj visokoj strukovnoj poslovnoj školi i pet visokih strukovnih škola za obrazovanje vaspitača.

Zakonom je uređeno da se obrazovanje stiče na srpskom jeziku, ali da se nastava može izvoditi i na jezicima nacionalnih manjina.

U školskoj 2008/2009. godini, više škole u AP Vojvodini je pohađalo ukupno 9.902 studenta, od navedenog broja 3.929 je na budžetu, a 5.973 plaća školarinu.

Na visokim strukovnim školama ukupno je 496 zaposlenih, od kojih je 305 nastavnika i saradnika, dok je 191 zaposlenih kao vannastavno osoblje.

4.3. Izvori budžetskog finansiranja

Specifičnost budžetskog finansiranja višeg i visokog obrazovanja u Republici Srbiji, odnosno u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini, jeste da se visoko obrazovanje finansira, odnosno stiče budžetske prihode, u skladu sa podeljenim zakonskim nadležnostima nivoa vlasti u Republici. Zbog toga je u AP Vojvodini prisutno dvojno budžetsko finansiranje višeg i visokog obrazovanja (Republika, Pokrajina).

U daljem tekstu navešćemo koje su to zakonske nadležnosti u oblasti finansiranja ustanova višeg i visokog obrazovanja u Republici Srbiji i AP Vojvodini obuhvaćene budžetskim finansiranjem.

Budžet Republike Srbije:

- plate i dodaci zaposlenih,
- naknade troškova master studija (postdiplomskih),
- deo investicija (po dogovoru sa AP Vojvodinom).

Budžet AP Vojvodine:

- plate i dodaci zaposlenih (transferno iz Budžeta Republike Srbije),
- socijalna davanja – otpremnine za penziju,
- materijalni i ostali troškovi,
- projekti unapređenja rada visokoškolskih ustanova,
- stručno usavršavanje studenata i nastavnika,
- studijska putovanja studenata i nastavnika;
- tekuće popravke i održavanje zgrada i opreme,
- investicije – nabavka opreme i izgradnja zgrada.

Planirana budžetska sredstva za namenu finansiranja ustanova visokog obrazovanja u AP Vojvodini za 2008. i 2009. godinu, sa izvršenjem budžeta za period I – VII 2009. godine, saopštavamo u narednoj tabeli 4:

**Pregled planiranih budžetskih sredstava za 2008. i 2009. godinu
sa izvršenjem budžeta za period januar-juli 2009. godine za oblast visokog obrazovanja
u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini**

Tabela 4.

u dinarima / tekuće cene

Naziv	Budžet 2008	Budžet 2009	Izvršenje Budžeta I - VII 2009.	Procenat izvršenja Budžeta (%)
1	2	3	4	5
Plate i dodaci zaposlenima i Socijalni doprinosi na teret poslodavca	3.705.498.000,00	4.152.808.000,00	2.581.972.500,30	62,17
Otpremnine	3.000.000,00	3.000.000,00	2.894.347,94	96,48
Stalni troškovi	178.000.000,00	178.000.000,00	74.500.000,00	41,85
Troškovi putovanja u okviru redovnog rada	35.000.000,00	35.000.000,00	0,00	0,00
Usluge po ugovoru	8.374.000,00	18.874.000,00	3.347.260,00	17,73
Tekuće popravke i održavanje	34.885.000,00	34.885.000,00	0,00	0,00
Materijal	6.890.000,00	6.890.000,00	360.000,00	5,22
Naknade za socijalnu zaštitu iz budžeta	9.222.000,00	6.222.000,00	2.677.000,00	43,02
Mašine i oprema	37.030.000,00	37.030.000,00	0,00	0,00
Zgrade i građevinski objekti	2.525.000,00	1.170.000,00	0,00	0,00
Naknade iz budžeta za obrazovanje, kulturu, nauku i sport	2.120.000,00	2.120.000,00	455.714,28	21,50
Dotacije ostalim neprofitnim institucijama	3.690.000,00	5.160.000,00	2.195.500,00	42,55
UKUPNO:	4.026.234.000,00	4.481.159.000,00	2.668.402.322,52	59,55
Prihodi iz budžeta APV	320.736.000,00	328.351.000,00	86.429.822,22	26,32
Transferna sredstva iz republičkog budžeta	3.705.498.000,00	4.152.808.000,00	2.581.972.500,30	62,17

Izvor podataka: Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje Izvršnog veća Vojvodine

Iz date tabele 4. sagledavamo da je za budžetsko finansiranje visokog obrazovanja u AP Vojvodini za 2008. godinu planirano 4.026 milijardi dinara, od čega iz budžeta AP Vojvodine 320,7 miliona dinara, a iz budžeta Republike Srbije (transferi plata) 3,705 milijardi dinara. U 2009. godini ukupna budžetska sredstva za finansiranje visokog obrazovanja u AP Vojvodini planirana su u iznosu od 4,481 milijardu dinara, od čega iz budžeta AP Vojvodine 328,3 miliona dinara, a iz budžeta Republike Srbije 4,152 milijarde dinara. Planirani budžet Vojvodine u oblasti visokog obrazovanja za 2009. godinu izvršen je u periodu od I – VII 2009. godine, u iznosu od 2.668,4 miliona dinara, ili sa 59,55% od planiranih sredstava. U navedenoj strukturi izvršenja, transferna sredstva republičkog budžeta namenjena isplati zarada zaposlenima u visokom obrazovanju učestvuju u izvršenju sa 2.581,9 miliona dinara, ili sa 62,17%, a sredstva budžeta Vojvodine sa 86,4 miliona dinara, ili sa 26,32% planiranih sredstava budžeta u 2009. godini. Posledica niskog izvršenja budžeta je da su ustanovama u visokom obrazovanju u periodu I–VI 2009. godine isplaćivane **samo** plate transferno iz republičkog budžeta, a iz budžeta AP Vojvodine, stalni troškovi i otpremnine za zaposlene koji su iskoristili pravo odlaska u penziju.

5. POSLEDICE BUDŽETSKOG FINANSIRANJA U 2009. GODINI NA USTANOVE VISOKOG OBRAZOVANJA U AP VOJVODINI

U 2009. godini, zbog nedovoljnog i neadekvatnog budžetskog finansiranja ustanova visokog obrazovanja u AP Vojvodini, može se očekivati otežano funkcionisanje navedenih ustanova. Posebno onih fakulteta i visokih strukovnih škola koji u većoj meri zavise od budžetskih sredstava, odnosno u čijoj strukturi ukupnih prihoda u visokoj srazmeri (60% pa naviše) učestvuju budžetski prihodi. Nastavak primene *Odluke o prioritetima budžeta AP Vojvodine* uzrokuje činjenicu da:

(a) ustanovama visokog obrazovanja u AP Vojvodini neće se moći isplatiti tzv. *ostali troškovi* koji im pripadaju u skladu sa *Uredbom o normativima i standardima rada Univerziteta i fakulteta za delatnosti koje se finansiraju iz budžeta*. Pre svega, mislimo na troškove prevoza zaposlenih, troškove međunarodne saradnje, izdavačke delatnosti, materijala i tekućih popravki i održavanja, čiji su doznaka ustanovama i kriterijumi te doznake iz budžeta uređeni pomenutom Uredbom;

(b) nefinansiranje studijskih putovanja, stručnog usavršavanja nastavnika i studenata u zemlji i inostranstvu, kao i projekata od značaja za delatnosti visokog obrazovanja u AP Vojvodini, imaće za posledicu da će u 2009. godini izostati finansijska podrška nastavku daljih procesa reformi visokog obrazovanja u AP Vojvodini i uključivanju u evropski prostor visokog obrazovanja, u skladu sa *Bolonjskom konvencijom*. Dalji pomaci u reformi visokog obrazovanja nisu mogući ako ne postoji adekvatna finansijska podrška ustanovama visokog obrazovanja u AP Vojvodini u ovoj oblasti;

(c) u situaciji ranijeg, višegodišnjeg, zastoja u investiranju u razvoj visokog obrazovanja u AP Vojvodini, izostajanje podrške fakultetima i visokim školama u 2009. godini u oblasti nabavke adekvatne opreme za izvođenje nastave, kao i za rekonstrukciju učioničkog prostora imaće krajnje negativne posledice. Ustanove neće moći da udovolje standardima kvaliteta izvođenja nastave u skladu sa akreditacionim uslovima i Bolonjskim procesom i doći će u nepovoljniji položaj u odnosu na rastuću konkurenciju privatnih fakulteta.

Posebno ističemo restriktivnu odredbu članova 15. i 17. *Zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike Srbije, za 2009. godinu*, koji je stupio na snagu 1. maja 2009. godine, po kojem i ustanove visokog obrazovanja imaju obavezu da uplate 40% sopstvenih prihoda na račun budžeta Republike Srbije. U kasnijim pregovorima koje su predstavnici ustanova visokog obrazovanja Srbije vodili sa predstavnicima Vlade Republike Srbije, taj procenat je sporazumno smanjen na 12,5%; međutim, do sada nisu utvrđeni način i modaliteti realizacije obračuna, uplate i evidentiranje tih sredstava od strane ustanove. I pored toga, navedena odredba ima restriktivan karakter i direktno će pogoditi finansijsku supstancu fakulteta i visokih strukovnih škola ne samo u AP Vojvodini, već i u celoj Srbiji, što će krajnje negativno uticati na funkcionisanje ustanova.

6. ZAKLJUČCI

Na osnovu saopštenog može se konstatovati:

(1) Globalna ekonomska kriza uslovlila je pad privrednih aktivnosti i porast nezaposlenosti u svim državama sveta, pa i u Srbiji. Neminovna posledica krize je i budžetska kriza u Srbiji i Vojvodini, prvenstveno zbog smanjenja javnih prihoda, kao i zbog potrebe da se izvrše određena fiskalna prilagođavanja države u uslovima globalne ekonomske krize.

(2) Rebalans budžeta Republike Srbije za 2009. godinu donet je sa ciljem da se realno sagleda planirano ostvarenje javnih prihoda, kao i da se sagleda racionalno, u uslovima krize, namensko trošenje budžetskih sredstava. Vojvođanski budžet za 2009. godinu nije rebalansiran, ali je u Vojvodini doneta *Odluka o prioritetima finansiranja budžeta AP Vojvodine* zbog smanjenog priliva u budžet. Finansiranje ustanova visokog obrazovanja u AP Vojvodini nije među prioritetima finansiranja budžeta AP Vojvodine u 2009. godini.

(3) Finansiranje poslovanja Univerziteta u Novom Sadu, fakulteta u njegovom sastavu i visokih strukovnih škola uređeno je i vrši se u skladu sa odredbama *Zakona o visokom obrazovanju* i *Uredbom o normativima i standardima uslova rada univerziteta i fakulteta za delatnosti koje se finansiraju iz budžeta*, kao i drugim propisima kojima se uređuje ova oblast.

Prenos sredstava za materijalne troškove Univerzitetu, fakultetima i visokim školama ostvaruje se iz sredstava budžeta AP Vojvodine, a sredstva za zarade iz budžeta Republike Srbije, transferno budžetu AP Vojvodine. U uslovima budžetskih ograničenja uslovljenih krizom, ugroženo je nesmetano funkcionisanje ustanova visokog obrazovanja u AP Vojvodini.

(4) U uslovima uticaja globalne ekonomske krize, potrebno je poboljšanje rešenja u oblasti finansiranja Univerziteta, fakulteta i visokih strukovnih škola u AP Vojvodini i Republici Srbiji, što podrazumeva i povećanje iznosa finansijskih sredstava koja se izdvajaju iz budžeta za ove namene:

- *Bolonjska deklaracija* zahteva veća izdvajanja za modernizaciju nastavnih sredstava fakulteta i viših škola i veća ulaganja u razvoj i modernizaciju fakulteta, a posebno u nabavku opreme;
- decenijsko neulaganje u objekte i opremu fakulteta i viših škola zahteva da se ulaganjima poboljša funkcionalno stanje zgrada i opreme fakulteta i visokih škola;
- potrebna su veća novčana ulaganja u sve troškove poslovanja, posebno troškove nastave;

- kako su zahtevi ustanova za finansijska sredstva, po pravilu, veći od izvora tj. potrebe često prevazilaze trenutne mogućnosti budžeta, treba pristupiti selektivnom pristupu pokrivanja troškova visokoobrazovnih institucija u AP Vojvodini.

(5) Posebno se ukazuje na potrebu da se ukine član 15. *Zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetu R. Srbije za 2009. godinu*, kao i da se, u skladu sa članom 58. *Zakona o visokom obrazovanju*, pristupi izradi i definisanju ugovora koji bi visokoškolske ustanove potpisale sa Vladom Republike Srbije, uz saglasnost Ministarstva prosvete, s tim da se prethodno utvrde normativi i standardi rada visokoškolskih ustanova u Republici Srbiji, kao i materijalna sredstva iz budžeta za njihovo ostvarivanje.

LITERATURA

- [1] Bilten javnih finansija za april 2009. godine, (2009) Beograd, Ministarstvo finansija.
- [2] Ekonomska politika Srbije u 2009. godini i izazovi svetske ekonomske krize – referati sa naučno-stručnog skupa, redaktori Miomir Jakšić i Aleksandra Prašćević (2009) Beograd, Ekonomski fakultet.
- [3] Globalna ekonomska kriza, publikacija Centra za strateška istraživanja Izvršnog veća Vojvodine, (2009) Novi Sad.
- [4] Odluka o budžetu Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2009. godinu (Službeni list APV br. 4/09);
- [5] Memorandum o budžetu i ekonomskoj i fiskalnoj politici za 2010. godinu, sa projekcijama za 2011. i 2012. godinu;
- [6] Zakon o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike Srbije za 2009. godinu;
- [7] Zakon o utvrđivanju određenih nadležnosti autonomne pokrajine („Službeni glasnik RS” broj: 6/2002. i 101/07 – dr. zakon);
- [8] Odluka o načinu i prioritetima u izvršavanju Budžeta AP Vojvodine za 2009. godinu i o načinu realizacije transfera jedinicama lokalne samouprave („Službeni list AP Vojvodine”, br. 7/2009 i 9/2009);
- [9] Odluka o privremenim merama za ograničenje javne potrošnje u organima AP Vojvodine („Službeni list AP Vojvodine”, broj 7/2009);
- [10] www.emportal.rs
- [11] www.pescanik.net
- [12] www.clds.org.yu
- [13] www.politika.com.rs